

TURINYS

Ižanga	9
PIRMASIS PASAKOJIMAS apie Gugį, smeiguolį ir geležinius žmones	13
ANTRASIS PASAKOJIMAS apie Gugį, Vipštą ir laumės pirštą	61
TREČIASIS PASAKOJIMAS apie Gugį, didkaukius ir didvyrius	107
KETVIRTASIS, DIDYSIS, PASAKOJIMAS apie Gugio žygį	143
I. IŠĖJIMAS	145
II. DAINORIAI	163
III. ŠIUŠA	217
IV. UŽSKLANDA	308

Ižanga

Seniai seniai tarp šimtamečių girių, skiriamų tik ne-skubrios Nemuno ir Neries tėkmės, driekėsi kraštas, Lietuva vadintas. Tvirtos buvo to krašto pilys, didingi jo valdovai, išdidūs ir narsūs žmonės, akių gelmėje rusenančia gintaro liepsna.

Tačiau ten, kur ne kiekvieno žvilgsnis užklysdavo, kur ne kiekvieno koja drįsdavo žengti – gūdžiose girių tankmėse – gyveno ir dar viena negausi, labai labai sena giminė, girių kaukais vadinta. Paslaptinga buvo gentis – nežinia, iš kur atėjusi, nežinia, kada radusis, ir nežinia, kada išėjusi į nebūtį. Nors kaukų ir žmonių keliai kartais susikirsdavo, bet mažoji tauta nelabai mėgo žmones – ir už būdą grėslų, ir už išdidumą beribi, ir už norą visus kitus motinos gamtos kūrinius valdyti.

Tik vieną sykį toje paslaptingoje giminėje gimė kaukavaikis, kurį tėvai Gugiu praminė. Buvo kaukiokas kaip kaukiokas – gal tik smalsesnis nei bendragenčiai, gal kiek sumanesnis nei bendraamžiai. Bet ir jis būtų telikęs kiškių medžiotojas, šermukšnių rinkėjas, laukinių bičių medaus

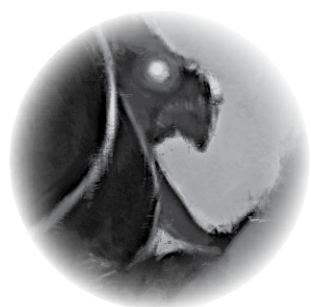
Gugis – girių kaukas ir žmonių draugas

kopinėtojas, jeigu ne toji kaitri viena iš pirmųjų vasaros dienų, išviliojusių kaukavaikį iš Kaukašlaičio pasidairyti – o gal jau sunoko žemuogės?

Taip ir prasidėjo nutikimai, aprašyti pasakojimų knygoje apie Gugį – girių kauką ir visus jo draugus.

Lietuva, 1367 metai (pagal žmonių kalendorių)

Pirmasis pasakojimas
apie Gugį, smeiguolį
ir geležinius žmones

Gugis sliūkino tyliai, vis stabtelėdamas apsidairyti, isiklausyti. Keliauti reikėjo tolokai – mat didieji žemuo-
gynai buvo prie pat žmonių kelio į Pagirius. Gugis, kaip
ir pridera padoriam kaukui, vengdavo tų dičkių, tačiau tai
anaiptol nereiškė, jog žmonės jam nerūpėjo. Ir dar kaip rū-
pėjo! Jie jau buvo keletą kartų su Pukiu nulindę į Pagirius
(sužinotų tėvas – oi, kaip kailį išskalbtų!). Nenuoramos kau-
kaberniai taip pat pažvalgydavo ir kelią – juk žmonės taip
keistai rengdavosi ir tokių įdomių daiktų nešdavosi! Kai ką
ir pamedavo! Be to – nuo kelio sklido nemažas triukšmas –
čežėjimas, girgždėjimas, šnekų nuotrupos... Tad kaukui net
žemuo-gės nerūpėjo. Nubėgęs dar keletą sieksnių, jis prasky-
rė paparčio lapus, prisimerkė, kiek apakintas ryškios saulu-
tės, ir aiktelėjo. Kelias ir jo prieigos knibždėte knibždėjo!

„Tai bent!“ – kraipė galvą Gugis. Ne, tokių žmonių
kaukas dar niekada nebuvo regėjęs. Visi apsisiautę kažko-
kiais keistais apdarais – ilgais baltais, plevėsuojančiais nuo
kiekvienu krustelėjimo. Ant tų plonų tarsi vapsvų lizdai
apdarų kryžiuosį du juodi brūkšniai. „Argi tai rūbas? –
stebėjosi kaukas. – Jį net sparvos prakąstų!“

Keistieji žmonės tuo tarpu erzeliavo, stumdėsi, ieš-
kojo minkštesnių samanų prisėsti, keletas puolė kapoti
krūmynų. Ir tuomet girios gyventojų akį patraukė dar

neįprastesnė trijulė, kuriai kiti reiškė visokeriopą pagarbą. Pirmasis iš jų buvo jau senyvas, pražilęs, sukumpęs vyras, su giliai kaktoje įsirėžusiomis raukšlėmis. Jo akys neramiai bėgiojo, o kairioji ranka truputį virpėjo. Antrasis vyras – gerokai jaunesnis ir, kaip ir pridera jaunam, žengė drąsiai, pasitikėdamas. Jo stotas buvo tvirtas, tarsi iš ažuolo drožtas, o banguota barzda ir šviesūs plaukai vilnijo papūtus vėjeliui. Na, o trečiasis žmogus dėl trumpų kojų kiek juokingai krypavo. Tačiau skvarbus juodų it angliukai akių žvilgsnis bylojo: nepasitrauksi iš kelio – sumindys ir neatsigręš!

Tačiau ne akys, ne eiseną ir ne barzdą taip sudomino kauką – juk visa tai galėjo turėti kiekvienas žmogus ir netgi kaukas. Keista buvo kas kita. Vos sujudėdavo tie keisti balti apdarai, dviejų iš trijulės krūtinės sublizgėdavo!

„Nejaugi čia... geležiniai žmonės?!“ – sunerimo Gugis.

Tuo tarpu vyrai susėdo, keletas kitų padavė odines gertuves. Šviesiaplaukis įsišvirkštė į burną čiurkšlę ir užsikosėjo. Trumpakojis prabilo. Nesuprantama kalba!

– Lorde Douveri, na, ir kaip neišverdate tame kiaute! Aš net marškiniuotas prakaitu srūvu – o jūs vargstate su šarvais. Atiduokite ginklanešiams, pasimėgaukite vėjeliu!

– O aš pritariu lordo atsargumui, – atsiliepė senis. – Pagonys – taiklūs šauliai, barone Dolčetai. Kartais geriau paprakaituoti, negu strėles tarp šonkaulių skaičiuoti.

– Niekis tas prakaitas, – atsiliepė jauniausias. – Dėl švento tikslo galiu ir paprakaituoti.

– Ir koks gi tas tikslas? – susidomėjo baronas.

– Viešpaties šviesa! Garbusis broli Heinrichai, jūs sakėte tiesą! Nenešti mūsų Viešpaties šviesos šiam kraštui yra nusikaltimas! Iš tiesų čia būtų galima nuveikti tiek, kad užtektų ne vienam palaimintojo gyvenimui!

– Oho! – išsišiepė Dolčetas. – Kaip riteriui – didingi planai!

– Juk būtų galima iškirsti šias pragariškas girias, nutiesti kelius, statyti Viešpaties namus, vienuolynus... Skelbti Gerąją Naujieną! – tarsi nepastebėjęs barono pašaipos, tęsė lordas.

– Garbusis lorde, to norėtume kiekvienas... – mašliai ištarė brolis Heinrichas. – Bet... Kol šiame krašte bus nors vienas gyvas pagonis, Dievo namai liepsnos, vienuolynai bus plėšiami, broliai dejuos, prikalti prie stulpų... Ak, negi mūsų garbioji brolija nemėgino skelbti Dievo žodžio jiems gražiuoju? Bet šėtono išperos tik šėtoną ir žino... Kad ir kiek mokytum vilką – vis tiek į mišką žiūri.

– Be to, garbusis lorde, šiame krašte knibždėte knibžda ne tik pagonių – jų girios, pilnos piktųjų dvasių ir kitočių nelabųjų, vargu ar leistusi iškertamos. Bet nelabasis dėl to ir silpnas, kad be žmogaus jis bejėgis... Ar tiesą kalbu, broli Heinrichai? – pasisukdamas į bendrakelionį, tęsė kalbą Dolčetas, šypsodamasis lūpų kampučiu.

Vokietis mašliai linktelėjo:

– O taip, barone... Pamenu, kai dar buvau brolio Hinderio, amžinąjį atilsį jam, Viešpatie, ginklanešys, ėjom į žygį,

ir vėl pas samogitus¹. Kadangi turėjom slapta užpulti vieną pilį, tai teko kelyje naikinti kiekvieną, kad niekas nesutrukdytų įvykdyti plano. Ir pasitaikė mums ant kelio pagonių kaimas – nedidelis, koks tuzinas pirklių. Pamanėme – nėra laiko siūlyti krikštą, sukalbėsime maldas, kai niekas nebetrukdytų. Tačiau ką jūs manote – kaimo stojo ginti ne tik vyrai, bet ir bobos. Tačiau, pasakysiu jums tiesą, broliai, – ne vienam iš mūsų pašturpo oda, kai pagonių raganius sukvietė į pagalbą piktąsias dvasias... Atlėkė iš miško visos tokios kailiniuotos, raguotos, vienos – pažeme, kitos – šakomis, ir puolė. Draskyt, kandžiot, plėšyt... Būrys mūsų tai didelis buvo, tačiau kaimą puolė tik kokios trys dešimtys vyrų, kiti skubėjo į priekį. Prisiekiu mūsų Viešpaties žaizdomis, mažai tikėjau paskalomis apie piktųjų galią, bet tąsyk jau maniau, kad gyvas nebesugrįšiu...

„Tik pamanyk, kaip įsirėkavo“, – suniurzgė Gugis, mėginamas ką nors suprasti iš svetimųjų kalbos. Kol kas buvo aišku, kad senis kažkur įmerkė uodegą.

– Ordino tėvai moko, jog geriausias ginklas prieš pagoniškąją bjaurastį yra ne kalavijas, mat perkirsta dvasia atgyja su dvejopa galia, o malda, žegnonė, – įsikišo lordas Douveris.

– Garbusis lorde, žinome šias tiesas, – mostelėjo ranka Heinrichas. – Nejaugi manėte, kad nemėginome? Ir žegnojom, ir poterius kalbėjom, ir švenčiausiasias relikvijas

rodėm – nieko nelabosios nepaisė, tik giesmės joms nepatiko... Betgi kiek prigiedosi, kai pagonys kaip pasiutę strėles leidžia, ragotines smeigia. Iki šiol atsimenu – vargšas brolis Hansas, teateinie jam dangaus karalystė, tik nustojo giedoti, dvasia kaipmat prakando pilvą ir į vidurius sulindo... Liko lyg maišas gulėti visas toks pamėlęs, net pajudavęs, matyt, nelaboji iš vidaus suėdė...

– Siaubinga, – linksėjo Dolčetas.

– Nepavyko tada ir riteriui Ausveliui, ak, kaip nepavyko... Pakėlė jį viena dvasia aukštai, virš medžių, ir paleido iš nagų... – lyg negirdėdamas tęsė Heinrichas. – Nukrito, kaip kiaušinio lukštas sudužo... O broliukui Georgui gyvam odą nugrauzė...

– Neįtikėtina!

Douveris žvilgčiojo tai į vokiečių, tai į italą. Bet pirmasis visai pasinėrė į prisiminimus, nes tik lingavo galvą ir kartojė: kaip baisu... kaip baisu..., o antrasis šelmiškai merkė akį jaunuoliui – tik pamanyk, tyčiojasi iš senojo vienuolio! Jaunasis lordas jau rengėsi sugėdinti nenaudėlį, bet čia pastebėjo, kad italo akys sustingo, lipte prilipusios prie durklo, kurį vaikiną ką tik išsitraukė ir vartė rankoje.

Iš tiesų – tėvo padovanotas kruopščios juvelyriškos ginklakalystės pavyzdys tiesiog spinduliavo magiška trauka: galėjai ilgas valandas žiūrėti, kaip saulės atspindžiai žaidžia ant senomis nepažįstamomis runomis puoštų ašmenų, kaip sidabrinės gyvatės kūnas rangosi

apie rankeną ir baigiasi galva, į kurią vietoj akių įstatyti du rausvą grėsmingą šviesą spinduliuojantys rubinai.

„Koks gražus smeiguolis!“ – Gugiui net seilė nušiso.

Tuo tarpu vyrukas lyg žaisdamas susmeigė durklą į samanas.

– Gražus daiktelis, – pagyrė Dolčetą, pasislinkdamas arčiau.

– O kaipgi, – pasididžiavo ką nors daugiau sakyti Douveris. Bet smalsumas nugalėjo.

– Barone, tai jūs netikite tuo, ką pasakojo brolis Heinrichas?

Italas krenkštėlėjo ir atsiliepė pašnibždomis:

– Na, šio krašto miškuose visko nutinka... Tik duosiu vieną patarimą, lorde. Jeigu jus užpultų pagonių dvasia – neskubėkite jos žegnoti, poteriauti ar giedoti. Bijau, kad tai neišgelbės. Traukite ginklą ir drąsiai kirskite pusiau arba taip, kaip jums atrodo geriausia. O jeigu neramu – prieš žygį pašlakstykite ašmenis šventintu vandeniu arba į gertuvę vietoj jo vyno įpilkite.

– Barone, bet Bažnyčios tėvai moko...

– Mano jaunasis bičiuli, Bažnyčios Tėvai moko daug ko – taip pat nežudyti, – ištarė baronas. – O mes čia ateinam, nešini ugnimi ir kalaviju. Argi keista, kad vietinės dvasios mūsų nemėgsta?

– Bet, barone, ten gi – velnio išperos, negi su jomis nekovosim?!

– Kovosim, lorde, ir dar kaip kovosim. O dabar jums siūlau poilsio laiką – patylėti, pasimelsti. Kelias tolimas, vidudienis ilgas, Albiono ūkų čia nebus. Pasiilsėkime.

– Pasiilsėkime, – nenoriai sutiko jaunas lordas. Atsidusęs jis įkišo durklą į makštis, atrėmė galvą į pušies kamieną ir užsimerkė.

– Uhuhuhhh!.. – šiame urzgime tilpo viskas: pyktis, įniršis, įsiūtis, neviltis. Gugis jau seniai sekė, ką darys geležinis žmogus su tuo gražiu smeiguoliu, ir viltis, kad paliks jį išmeigtą, buvo tokia didelė, tokia tikra... O dabar – še tau, kad nori, paslėpė, įbedė kažkur į save, nors neišleido nė garso. Et, toks grobis! Toks daiktas! Parneštų Kaukašlaitin – Pukis apsisiusiotų iš pavydo! Be to, tik taip galėtų įtikinti saviškius, kad matė geležinius žmones (o kad čia buvo sustoję būtent jie, Gugiui abejonių nekilo: bet kuris, bent kartą klausęs senojo Urkio porinamų istorijų, būtų tuoj pat supratęs, su kuo susidūrė).

Bet ką dabar daryti – nejaugi smeiguolis pradingo galutinai? Gugis vėl apsidairė, tikėdamasis rasti dar ką nors neiįprasta, tačiau akies netraukė niekas. Tyliai ir atsargiai, tarsį per samanas šliaužiantis žaltys, Gugis prisėlino arčiau prie snaudžiančio žmogaus. „Ėhė, tai juk smeiguolio galva kyšo“, – apsidžiaugė kaukas, pastebėjęs, kad tas blizgantis gyvis, matytas ant smeiguolio, dabar pusiau išlindęs iš kažkokios geležinio žmogaus ataugos.

Dabar vėl viskas atrodo paprasta: reikia tik čiupti smeiguolį ir – į kojas... Bet ar tikrai tai smeiguolio galva? O gal užkerėta angis? Gal kanda? – tokie ir panašūs klausimai užgriuvo kaukabernį, pamačiusį, kad gyvis blizgina dvi raudonas akis. Atsargiai pakėlęs nuo žemės vytele, bakstelėjo į vieną akį – nieko neįvyko.

Kaukas daugiau neabejojo nė sekundės – jau geriau nusvilti nagus, negu grįžti be grobio, ir dar tokio! Gugis giliai įkvėpė, žengė tuos kelis lemtingus žingsnelius ir čiupo smeiguolį. Deja, pirmos pastangos tik leido įsitikinti, kad kotą apsisivyniojęs gyvis neužkerėtas ir nesitaiko įkasti, bet lengvai lįsti lauk smeiguolis nenorėjo. Kaukas iš įtampos net suprunksėtė.

Douveris pajuto lengvą dunkstelėjimą į koją. „Kas čia per velniava?“

Atsimerkęs iš netikėtumo net sustingo: kažkoks nedidelis padaras žvitriomis spindinčiomis akutėmis, užsimetęs pilką kailį, nemačiomis prisėlinęs, stengėsi ištraukti iš makšties durklą. Lordas viena ranka pasitrynė akį – vaizdas ne-nyko. Padaras lėtai, atsargiai, bet atkakliai, gviešėsi jo gero. Ginklas galiausiai pasidavė ir lėtai iššliaužė iš įmautės.

Pasigirdo tylus „uf uf“. Padaras susižavėjęs pažvelgė į suspindėjusius ašmenis. Douveriui grįžo nuovoka, ir jis pabandė staigiai sugriebti vagilį už pakarpos, bet tas mikliai pasisuko, ir lordo delnui teko durklo ašmenys. Riteris net sustugo iš skausmo, o padaras, nepaleisdamas grobio, šoko į artimiausią krūmą. Tiek jį riteris ir tematė.

– Kas jums, lorde? – atsimerkęs paklausė Dolčetą ir, žvilgtelėjęs į pakeltą ranką, nustebė: – Kraujas? Įsipjovėte?

– Ne... – Douveris net nežinojo, ką pasakyti. Vis dar nustebęs, sutrikęs galiausiai paaiškino: – Nepatikėsite, barone, bet mane užpuolė...

– Kada? Dabar? Kas? – išsižiojo Dolčetą.

– Nežinau... Gnomas², dvasia...

– Kokia dvasia? Koks gnomas? Garbusis lorde, gal saulė jums perkaitino galvą? Et, ne veltui juk sakiau apie šarvus!

– Barone, – suirzo britas, – aš nejuokauju. Mane tikrai užpuolė gnomas ir pavogė durklą. Kol snūduriavau.

– Lorde, iš kurgi gnomai šitose giriose? Gal žvėris tai buvo? Susapnavote?

– Ne, ne žvėris, – atkakliai pakartojo Douveris. – Ar jums teko kada nors matyti žvėrį, kurio įkandimai paliktų pėdsaką kaip geležtės? Be to, kurgi dingo mano durklas? Pats matėte – jį pakėliau nuo žemės ir įkišau į makštis.

– Metas keliauti, broliai, – nutraukė jų ginčą brolis Heinrichas. – Komtūras Rilke mūsų užsilauks, jeigu per daug poilsiausim.

– Tvarka. Poilsis baigtas! – sušuko Dolčetą. – Rikiuo-tis žygiui! Mikliai! Judam, judam, judam!

Sužvango ginklai, suskambčiojo grandys, sugirgž-dėjo gurguolės vežimų ratai. Nuošaliau ilsėjęsi ginkla-nešiai privedė arklius, padėjo riteriams ant jų užsėsti.

Tebekraujuojanti Douverio plaštaka buvo perrišta balta skepeta. Lordas nusprendė daugiau niekam nepasakoti užpuolimo istorijos, nes ir pačiam šis neįtikėtinas nuotykis pradėjo atrodyti kaip keistas trumpas sapnas. Jeigu nekraujuojanti ranka ir tuščia įmautė, gal ir būtų patikėjęs, kad gnomas, dvarfas³ ar kaip kitaip pavadintum tą vagilį, tebuvo brolio Heinricho prisiminimų suaudrintos vaizduotės vaisius. Bet kad žvėris vogtų durklą?!

„Vaje, kokią sumaištį sukėliau!“ – negalėjo atsistebėti Gugis, pamatęs, kad visi geležiniai žmonės, jam dingus brūzgyne, staiga pašoko nuo žemės ir ėmė dairytis, rinktis daiktus, o tas, kurio smeiguolį jis dabar laikė, kažką garsiai aiškino ir mostagavo sužeista ranka, rodydamas tai į save, tai į krūmus. „Matyt, tas smeiguolis – koks nepaprastas daiktas“, – galiausiai nusprendė kaukas ir, pagalvojęs, kad ilgiau pasilikti čia būtų pavojinga, per brūzgynus patraukė į miško gilumą.

– Ką čia neši? O! Iš kur gavai?! Parodyk! Ai! Nesistumdyk tu, gyvatės išnara!

– Traukis, neturiu laiko, – šūktelėjo nė nestabelėdamas Gugis susimuštą vietą besikasančiam Pukiui.

– Kad tu kur sprandą nosisuktum su visomis savo geležimis, – palinkėjo tas, dar pagrūmodamas kumšteliu.

– Kad tu surastum ir pridegintum, – nusijuokė skuosdamas kaukavaikis.

Kelią pastojo nedidukas upeliūkštis smėlėtais krantais. Kaukas mėgino nešulį suimti patogiausiu, nes teks šokinėti nuo akmens ant akmens. Pirmi trys akmenys nebuvo slidūs, o ketvirtas...

– Zuikio spirala!!! – dar spėjo suklykti Gugis, pajutęs, kad pasaulis staiga apsvirtė aukštyn kojomis, ir piestu atsistojęs upelio vanduo dėjo tiesiai į nosį.

– Cha cha! Kerėpla, kerėpla! – džiūgavo tai pamatęs iš paskos skubantis Pukis.

– Palauk, pūkuotasai, neturėčiau svarbesnių reikalų – patikrinčiau tavo momens kietumą, – papurtęs purius plaukus, sumurmėjo Gugis ir ėmė dairytis – kur jo grobis? Smeiguolis, niekur nedingęs, gulėjo upelio dugne. Gerai, kad čia nebuvo gilų – vos iki juosmens, tad, pakėles smeiguolio galą, kaukas ėmė tempti grobį į kitą krantą. Pukis malėsi aplinkui ir visaip rodė, kad siūlosi padėti, bet Gugis išdidžiai apsimetė jo nepastebįs – tegul pasikankina iš smalsumo! Netrukus šlapias it paukščiukas varvančiu žebenkštis kailiu kaukas išbrido iš upelio ir nusipurtes nėrė į krūmyną, dengusį upeliūkščio senvagės pradžia.

Senasis Urkis sėdėjo atsirėmęs į kelmelį ir snūduriavo, atkišęs veidą kaitriems saulutės spinduliams. Giedro senolio veido netemdė joks nerimo debesėlis. Žili plaukai, išsidraikę ant kiškenos, vos šiuršeno, judinami lengvučio tarsį zylės plunksna vėjelio dvelksmo. Niekas nebūtų drįsęs

trukdyti Urkio šiuo metu be rimto reikalo. Jau seniai kaukai kalbėjo, kad senasis daugiau kalbasi su protėvių vėlėmis nei su gyvaisiais, tačiau kažkodėl visi, ištikus nelaimei ar užgriuvus rūpesčiui, skubėdavo gauti iš jo patarimą, pamokymą.

Gerbė senąjį Urkį kaukai, nes prisimindavo tuos laikus, kai nei viena medžioklė, nei vienas žygis į žmonių jaujas ar klėtis neapsieidavo be jo vadovavimo. Niekas dar nebuvo pamiršęs, o kas pamiršdavo – tam būtinai primindavo, kad tik Urkis, šaltą žiemą gresiant badui, išgelbėjo saviškius su žmonėmis sutaręs, kad kaukai galėtų eiti pas žmones padirbėti – už duonutės kepalą, už ropių ryšelį... O dar vyresni prisiminė ir kipšų antplūdį, kai Urkis parnešė keravirę ir ją atlaikė!.. Tad nors jau kokie penki saulės ratai, kai kaukus į žygius ir į darbą vedė Snarkis, Gugis vis tiek pirmiausia puolė ieškoti senolio, norėdamas pasidalyti nerimu. Labai atsargiai prisiartinęs, jis pabrūžino koja žemę, stengdamasis sugirgždinti kokius akmenukus, sušiuurinti sausą žolę. Deja, Urkio vokai net nepajudėjo.

– Senoli... – tyliai tarstelėjo. – Senoli... – prabilo garsiau. – Senoli! – galiausiai sušuko.

– A? Kas? A, Kukio vaikas... Ot tai išgąsdinai... Išgąsdinai senolį... Maniau, šeškas koks nors... O aš jokio smei guolio neturiu... Taip galvojau... Gera galvoti...

– Atleiskite man, senolį, kad sutrukdžiau snūdą, bet netoli Pagirių mačiau geležinius žmones.

– Ką sakai... Žiūrėk tu man... Geležinius žmones... Grįžo... Negerai, vaiki... Oi, negerai... Negeri tie geležiniai žmonės... Labai negerai... Bet visi, žinok, žmonės negerai... Nemėgsta jie kaukų... Muša spragilais jaujose, net ir žmonių katės – tos neūžaugos – ramiai gyventi neduoda... Bet geležiniai dar blogesni... Jie degina anųjų pirkias, naikina pasėlius... Ak, negerai tie žmonės... Bet reikėtų pasakyti Snarkiu... Labai reikėtų... Taip taip... Labai.

– Nėra Snarkio. Išsivedė kaukavyrius bičių kopinėti. Sakė, grįš tik su saulės laida.

– Negerai, kad nėra Snarkio... Labai negerai... Kiek kartų kartočiau – jeigu nesi, bent duok visiems žinoti, kur galima rasti. Ak, sunkūs laikai. Kaukas kauku nepasitiki, vienas gvelbia iš vieno žmogaus, kitas gvelbia iš to, iš kurio gvelbia... O dar kartais ir kaukas iš kauko... Kokie laikai, kokie įpročiai...

– Iš jų nugvelbiau smeiguolį.

– Smeiguolį? Žiūrėk tu man, koks drąsus... Nagi, pasakok, pasakok! O gal parodysi?

– Štai.

– Oho! – senojo kauko akys blykstelėjo. – Gražus smeiguolis... Labai gražus... Žmonės tokius smeiguolius kalavijais vadina... Gerai turbūt kerta... Matai, koks tas mūsų Gugis... Nepėsčias vaiki... Nugvelbė kalaviją... Iš geležinio žmogaus... Capt ir nugvelbė... Chi chi... Nugvelbė... Capt ir nugvelbė...

Urkis pradėjo krizenti, krutindamas galvą ir kartodamas: „Capt ir nugvelbė... Tik capt ir nugvelbė... Chi chi... Nugvelbė...“

Gugis stengėsi klausytis pagarbiai, vis dėlto seniausias šeimynykštis, bet galų gale neiškentė:

– Senoli, tai ką darysim?

– Dėl ko... Capt ir nugvelbė... Chi chi...

– Dėl geležinių žmonių!

– O ką tu padarysi? Nugvelbė... Ar Snarkiui sakei?

– Ne, senoli. Jau sakiau, kad Snarkis medų kopinėja.

– A... Taip taip... Medų... Chi... Nugvelbė... Na, jie eis ir nueis... Tiesiog eis ir nueis... Cakt cakt cakt ir nueis...

– Senoli, bet jie nueis į Pagirius.

– O taip... Pagiriai... Gražūs tie Pagiriai... Ir žmonės ten ne tokie blogi... Kaukų jaujose spragilais nemuša, kates nuveja... Žiemą duonute dalijasi... Geri Pagirių žmonės... O gal nenueis?

– Nueis, senoli, nueis. Tas kelias tiesiai į Pagirius veda.

– Tai reikėtų ką nors į Pagirius nusiųsti... Žmones įspėti... Duoti žinoti... Gal ir duonutės paprašyti... Ak... Seniai duonutės valgiau... Labai seniai... – senis sučepsėjo. – Vis žiurkės ir kiškiai, žiurkės ir kiškiai... Bet reikėtų Snarkio sulaukti, reikėtų sueigą šaukti, pasitarti... Ak, nėra kaukai žmogaus draugai – jaujose spragilais muša, klėtyse katėmis siundo... Nėra bičiuliai, nėra...

– Senoli, jeigu mes tarsimės, geležiniai žmonės gali sudeginti, išžudyti Pagirius, jiems atsikvošėti nespėjus...

– Ką tu sakai? Negerai... Oi, kaip negerai... Reikia Pagiriams padėti... Labai reikia... Bet kad Snarkio nėra... Geri ten žmonės, kaukų jaujose...

– Senoli, tai ką daryti? – Gugis išdrišo pertraukti.

– O tai kas galėtų iki Pagirių nubėgti... Aš jau senas... Man jau sunku... Taip taip... Sunku... Pagiriai toli... Ir žmonės ten...

– Aš galėčiau, senoli, aš! Va, dar Pukis, mačiau, aplink trinasi, pasiimsiu, nubėgsiu, Pagirius įspėsiu, gal bent pasislėps.

– Ne... Vaiki... Taip negerai... Vienas bėkit į Pagirius žmonių įspėti... Gal ir duonutės kartu gausit, o kitą siųsk pas Snarkį, kad grįžtu, kad pasitartume... Galgi Pagiriams pagalbos reikia... Taip taip... Pikti tie geležiniai žmonės... Skriaudžia kitus žmones, kerta pusiau, degina... Nebus kaukams duonutės, jei nebus Pagirių... Bėk, vaiki, bėk...

– Bėgsiu, senoli. Tuoju pat. Tik Pukį pasišauksiu, kad Snarkio eitų ieškoti.

– Ir tegul pasako Snarkiui, kad tuoju sueigą šauktų, kaukavyrius surinktų, galgi padėsim Pagiriams...

Gugis linktelėjo senoliui ir, pasiėmęs smeiguolį, kuris, pasirodo, vadinasi kalavijas („Keistai skamba – ka-la-vi-jas, ar ne? Nei vijas, nei kala... Nei šis, nei tas...“), šaukdamas „Puki! Puki!“, nuskubėjo atgalios.

– Ko klyki kaip pasmeigta žebenkštis? – Pukis išdygo lyg iš po žemių.

– Ar žinai, kur nuėjo Snarkis su vyrais? – pasiteiravo Gugis.

– Sakė, prie kimselio.

– Tai bėk prie kimselio, surask Snarkį ir parvesk. Urkis šaukia sueigą. Pasakyk, kad geležiniai žmonės sugrižo, eina į Pagirius. Reikia ką nors daryti.

– Matai matai... Bėk, surask, pasakyk... O pats, išvertęs pilvą, bamba krapštysi?

– Pūzre tu nenaudingas, aš į Pagirius bėgu, žmonių įspėti.

– Cha cha!.. Kad tave kur katei atiduotų pažaisti!

– Aš tau atiduosiu! – Gugis šoktelėjo ir vožė Pukiui per ausį.

– Ak tu, stumbro pimpa! – Pukis kibo Gugiui į gaurus.

– Kas čia dedasi? Ak jūs, nevidonai, žiurkių dusintojai... Gugi, sakiau skubėti į Pagirius! – Gugis iš nuostabos net priešininką paleido. Urkį tarytum kas būtų pakeitęs – senis buvo išsitiesęs, įsitempęs, akys švytėjo ryžtu, patirtimi ir sumanumu.

– Tai vis jis, senoli! Pukis manęs neklauso, neina Snarkio kviesti.

– Puki, bėk ieškoti Snarkio... Tuojau pat... Ak, gi reikia Pagirių žmonėms padėti... Labai reikia... Gugi, tu irgi negaišk... Bėk pro kelmyną, saugokis lapių, neškis smeiguoli...

– Gerai, senoli, būtinai! – ir abiejų kaukučių nugaros išnyko krūmynuose.

Senasis kaukas atsiduso:

– Ak, tie vaikai... Reikia žmonėms padėti, o jie vienas kito gaurus retina. Juk vienas saulės ratas iki vyrų, o jie vis tiek sau gaurus retina... Kokie laikai, kokie įpročiai... – burbėjo panosėj neramiai vaikščiodamas ratu. Snausti nebesinorėjo.

Sūpavimasis balne ir net į pavakarę neatslūgstanti kaitra migdė. Baronas Dolčetas, nebegalėdamas pakęsti lėto žygio tempo, suragino žirgą ir nušuoliavo į būrio galą, tikėdamasis jeigu ne paspartinti, tai bent nubauti lėtuosius. Douveris sugretino savo žirgą su brolio Heinricho:

– Garbusis broli, – atsargiai pradėjo.

– Klausau.

– Garbusis broli, per poilsį pasakojote, kaip jūsų būri kadaise užpuolė dvasios. Ar tarp tų dvasių nebuvo tokių mažų... Nedidukų padarų, kuriuos jūsų tėvynainiai vadina dvarfais, gnomais...

– Kokių padarų, kokį būri, broli?

– Na, kur pasakojote sustojus pailsėti... Kaip norėjote sudeginti pagonių kaimą, bet pagonių raganius pakvietė į pagalbą piktašias Samogitijos miškų dvasias... Ar tarp jų nebuvo tokių mažų pilkų švytinčiomis akimis?

– Ak, garbusis lorde... Ten buvo tiek daug visko, kad net neatsimenu. Naguotos, raguotos, vienos atlėkė šakomis, kitos pažeme...

– Tai nebuvo?

– Sunku prisiminti, broli. Labai sunku. Seniai tai buvo. Daug brolių krito. Amžinąjį jiems atilsį duok, Viešpatie.

– Amžinąjį atilsį... – sumurmėjo Douveris, pentinai paragindamas žirgą.

– Judinkitės jūs, storašikniai! – kažkur iš būrio galo sklido rinktiniai barono Dolčeto keiksmi.

Douverio ranka ieškojo durklo rankenos. „Ai! Velniai griebtų!“ – mintyse pyktelėjo riteris, pajutęs, kad žaizdą vis dar skauda. Jeigu tektų artimiausiu metu kautis... Šešėliai pamažėle tįso.

– Oi! Koks gyvuliukas!

Kaukas šoktelėjo atakupstas, bet čia pat nusiramino. Senasis Urkis, taip lengvai siuntęs jį pas žmones, turbūt nežinojo, o gal buvo pamiršęs, jog Gugiui dar niekada nebuvo tekę su jais bendrauti akis į akį. Taip jau bėgant metams susiklostė, kad kaukai rodydavosi žmonėms tik esant rimtam reikalui ir tik suaugę. Maža ką gali tie didžiūnai sumąstyti – dar uždarys kaip žaislelį savo vaikams.

Tiesa, net ir suaugęs kaukas tebuvo žmonių mažiausių vaikų dydžio, tačiau kaukai mokėjo slėptis, grumtis, o jei reikėdavo – ir kerėti. Kad ir taip: reikėjo turėti šeško plaukų kuokštą ir zuikio spirą (kaukai niekur neidavo be šių dviejų dalykų), patrynus juos vieną į kitą ir ištarus „Bezdu bezdu bezdu purpt!“ pasklisdavo toks negeras kvapas, kad joks nedraugas kauko neliesdavo, bėgdavo už artimiausio krūmo.

Nors Gugis ir turėjo su savimi kerų kapšiuką, nusprendė neskubėti. Mat prieš jį testovėjo žmogė, ir dar žmogė vaikas – nors ir gerokai didesnio ūgio už jį, bet turbūt nepavojinga.

– Kas tu toks? – ji vėl prabilo.

Vis dėlto nelabai malonu, kai esi varstomas didelių tarsi stirnos žydrų akių.

– Nebijok, aš tavęs nenuskriausiu. Eikš, – ir kažką ištiesė.

„Hmm... Nenuskriausiu... To dar betrūko, kad leisčiausi žmogvaikės skriaudžiamas.“ Nors kaukų ir žmonių kalba šiek tiek skyrėsi, Gugiui nebuvo sunku šneką suprasti. Vis dėlto jis nusprendė kol kas nesusivilioti tuo, kas delne – per daug tai priminė žaidimą, kurį pats žaisdavo, kalbindamas peliukus. Be to, jis juk nešė svarbią žinią, tad, norėdamas atrodyti vyriškiau, padarė taip, kaip matė darant geležinius žmones – atrėmė smeiguolį į žemę („Kaip ten jis... Ka-la-vi-jas. Liežuvį galima nusilaužti.“) ir pasirėmė abiem rankom. Tada truputį suraukė kaktą, kad antakiai susiliėtų į vieną, ir lėtai bei raiškiai tarė:

– Čia ateina geležiniai žmonės.

Deja, žiniōs svarbos žmogė aiškiai nesuprato. Ji nustebo, sumosavo rankomis ir sukrykštė:

– O tu dar ir kalbantis gyvuliukas! Ką tu sakei?

Gugiui labai užsinorėjo nuspjauti, kaip kad daro vyrai, kai kas nors nepasiseka. Bet vyresnieji mokė, jog tai negražu, ypač tokiomis aplinkybėmis. Tad jis pakartojo dar kartą:

